

затрати, і тільки після того як проєкт вступит в експлуатаційну стадію, з'являться текущі, постійно возобновляемі з кожним новим виробничим циклом затрати і супутні їм результати.

Следователно, чтобы не допустити серйозних погрешностей при соизмерении затрат и результатов производства, необходимо учитывать фактор времени. Ибо денежные средства, разделенные определенным временным интервалом, не эквивалентны друг другу. И чтобы их сопоставить, нужно провести особую расчетную операцию, которая называется дисконтированием.

Доходность инвестиций считается важнейшим критерием принятия решений о направлениях и масштабах развития. Главное при определенных масштабах производственного потенциала становится определение допустимой нормы доходности инвестиций за жизненный цикл проекта. Корректирующим фактором выбора уровня доходности является уровень риска успешной реализации программы.

Однако, для достижения экономической стабильности, в-первых, необходимо экономическую стратегию развития увязывать с программой экономического возрождения Украины, представленной правительством на 2010 год, а также и с разработкой нормативно-правовой базы функционирования морского хозяйственного комплекса, независимо от формы собственности.

І. В. Спільник, канд. екон. наук, доц.
ТАНГ

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ЯК ГАЛУЗЬ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

В умовах трансформації системи підготовки фахівців економічного профілю вкрай актуальною є проблема підвищення ролі дисциплін аналітичного циклу в навчальному процесі з метою формування у випускників вищої школи аналітичного типу мислення, практичних навичок у застосуванні економічного аналізу в якості важливого інструмента обґрунтування управлінських рішень та усвідомлення фундаменталізму економічного аналізу в якості універсального підходу до наукового дослідження явищ економічного порядку.

Функціональна роль економічного аналізу та потреба в його застосуванні для управління за ринкових умов господарювання суттєво зростають, неухильно розширюється область використання як у прикладних, так і наукових дослідженнях. Зміст та цільова оріє-

нтація економічного аналізу зазнають адекватних сучасним вимогам змін, здійснюється перебудова моделі аналізу діяльності господарюючого суб'єкта відповідно до нової якості інформаційного середовища прийняття управлінських рішень, зумовленого реформуванням бухгалтерського обліку і фінансової звітності, економіко-правового поля і еволюції ринкових процесів.

Однак, з незрозумілих причин такі важливі з точки зору загальноекономічної та вузькопрофільної підготовки фахівців з економіки та підприємництва дисципліни як теорія економічного аналізу, економічний аналіз, фінансовий аналіз, аналіз товарних та фінансових ринків, економічна діагностика, аналіз фінансової звітності, проектний аналіз, оцінка майна та бізнесу підприємства та інші курси аналітичного циклу не передбачені переліком нормативних дисциплін у навчальних планах. Має місце необґрунтоване настійне намагання опонентів економічного аналізу поставити під сумнів його актуальність, або цілісність в якості самостійної галузі економічної науки.

Правомірно розглядати зміст поняття економічного аналізу з таких позицій:

— економічний аналіз є дієвим інструментом управління діяльністю об'єкта;

— економічний аналіз — неодмінна складова наукового дослідження явищ і економічного характеру;

— економічний аналіз як самостійна галузь економічної науки.

Перший підхід пов'язаний з розглядом *економічного аналізу як певного ремесла, точніше мистецтва в управлінській діяльності*. І якщо менеджмент визначають як «мистецтво задавати суттєві запитання», то аналіз повинен дати змістовні відповіді на ці суттєві запитання.

Відомо, що аналітичні здібності людини виникли і вдосконалювались у зв'язку з об'єктивною необхідністю постійної оцінки своїх дій в умовах певного середовища з метою пошуку ефективніших способів виживання. Характеризуючи історичні границі виникнення аналізу, Ф. Енгельс писав «Розбивання горіха уже є початком аналізу». У результаті еволюції суспільства внаслідок розширення взаємодії людини і природи й збагачення уявлень про різні явища та процеси аналіз став життєво необхідним, ускладнився, розширилось коло його об'єктів. На певному щаблі розвитку продуктивних сил і виробничих відносин в умовах зростаючих обсягів виробництва і товарообміну виникла потреба в достатньо відособленому виді діяльності, пов'язаному з аналітичним дослідженням економічних об'єктів і явищ.

При цьому у змісті аналізу виділяються такі основні функції: оцінка стану об'єкта, діагностика змін, що виникають у ньому, пошук варіантів досягнення ефективніших режимів функціонування. Вирішення цих функцій є доцільним у комплексі або відносно самостійно відповідно до мети аналізу. Здійснення аналітичної діяльності є актуальним на різних рівнях управління відповідно до виконання суб'єктом його цільових функцій.

Розгляд *економічного аналізу як наукового підходу до пізнавального процесу явищ економічного характеру* слід пов'язувати з поняттям аналізу як всезагального методу наукового дослідження, при чому зміст аналізу, як методу дослідження слід розуміти у дещо ширшому контексті. Тобто, часто під аналізом розуміють мотивоване комплексне застосування практично всіх всезагальних методів наукового дослідження: спостереження, порівняння, абстрагування, аналізу і синтезу, індукції та дедукції, системного підходу, формалізації, моделювання, експерименту, історичного і логічного підходу та ін.

Особливо значний розвиток теоретико-економічний аналіз, як науковий підхід, отримав у працях економістів XVIII-XIX сторіччя. Жоден науковець в сфері економіки сьогодні не в силі заперечити застосування ним прийомів економічного аналізу для вирішення прикладних та фундаментальних проблем, що ставляться і вирішуються цими науками. Яскравим підтвердженням цього факту є діяльність та праці лауреатів Нобелівської премії в галузі економіки.

Економічний аналіз як самостійна галузь економічної науки сформувався порівняно нещодавно (пов'язують з початком ХХ ст.), в якості теоретичного узагальнення нагромадженого аналітичного досвіду і є системою спеціальних знань, пов'язаних з дослідженням економічних явищ і процесів, які складаються під впливом об'єктивних економічних законів, у їх розвитку, взаємозв'язку та взаємообумовленості.

Фундаменталізм аналізу полягає у глобальності його предмету, яким є кількісне та якісне вимірювання прямих і непрямих, часткових та всезагальних причинно-наслідкових зв'язків у часі і просторі. Зміст аналізу — у розкритті суті та внутрішньої природи або закономірності розвитку явищ та процесів. Його корені сягають теорії системних досліджень та комплексної оцінки, пізнання сили і характеру взаємозв'язку та взаємообумовленості. Синтез різнопланових та різносторонніх досліджень під егідою єдності предмету та методології є підставою для збереження єд-

ності та подальшого розвитку аналізу як цілісної науки, що має право на самостійне існування.

Виникнення аналізу господарської діяльності як науки зумовлене двома обставинами:

— задоволенням практичної потреби. Інтуїтивний аналіз, приблизні та примітивні розрахунки, прикидки в пам'яті, які застосовувались в кустарних і напівкустарних підприємствах, стали недостатніми в умовах складної економіки крупних підприємств;

— диференціацією галузей науки, пов'язаною з її розвитком. На початках функції аналізу були порівняно не такими вагомими, а тому розглядалися в рамках таких наукових економічних дисциплін, як балансознавство, бухгалтерський облік, фінанси, статистика. У рамках цих наук з'явилися перші найпростіші аналітичні дослідження. Однак вимоги практики управління зростали настільки, що ці науки не могли їх забезпечити. Обґрунтування поточних та перспективних планів економічного і соціального розвитку потребували комплексного усестороннього дослідження діяльності.

Історично склалося так, що аналіз господарської діяльності як наука сформувався на теренах колишнього СРСР. Не зважаючи на значні теоретичні та практичні напрацювання у західній економічній практиці, відповідна диференціація аналізу діяльності з інших економічних наук ще не відбулася. Значною мірою відповідні аналітичні функції вирішують науки, яким не зовсім властивий даний предмет. Однак, процес диференціації та інтеграції економічних наук в умовах формування ринкового середовища не тільки не заперечує, а навпаки передбачає необхідність комплексного економічного аналізу. Саме на інтегрованому аналізі стику наук і управлінських функцій можна дати якісну оцінку управлінських рішень, визначити повноту і достовірність інформаційного забезпечення для їх обґрунтування, виявити можливість та оцінити ризик певного варіанта, обґрунтувати тактику і стратегію функціонування економічних систем.

Тим не менше беззаперечним є факт того що, в межах даної науки чи в межах інших наук, роль економічного аналізу зростає пропорційно до ціни помилки в діяльності, допущеної внаслідок відмови від його застосування.

Застосування економічного аналізу при розв'язанні широкого кола завдань, зумовлених різноманітними потребами управління, призвело до виділення окремих його видів та напрямків. Однак, тим не менше, економічний аналіз залишається цілісною наукою, яка відзначається ґрунтовним теоретичним опрацюванням влас-

ного предмету та методології дослідження, застосовує єдині категорії та принципи.

Л. В. Стаценко, пошукач, в. о. доц.
НІУБП

ТРАНСФОРМАЦІЯ КУРСУ «ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА»

Сучасні ринкові умови діяльності підприємств різних форм власності та галузевої належності потребують підвищення ефективності господарювання. Однією з головних умов забезпечення прибутковості діяльності підприємств є наявність певного кваліфікованого кадрового потенціалу, який, використовуючи свої знання, може забезпечити досягнення найвищих кінцевих результатів. Аналітична підготовка майбутніх фахівців з економіки будь-якого фахового спрямування займає особливе місце у системі економічної освіти. Курс економічного аналізу є необхідним в практичній діяльності кожного економіста: фінансиста, бухгалтера, аудитора, маркетолога, менеджера, ревізора.

Розв'язання проблем підприємства потребує використання наукових засобів, які має в своєму арсеналі економічна наука і на-самперед така її галузь, як економічний аналіз.

Підготовка майбутнього фахівця — економіста повинна враховувати і стан сучасного ринку праці. З загальної кількості студентів тільки невелика частка має можливість присвятити себе науковій діяльності, загальна кількість буде працювати на підприємствах. Ця умова впливає на те, що привілеї в працевлаштуванні будуть мати ті спеціалісти, які в більшій мірі оволодіють системними, комплексними, практичними знаннями з різних аспектів діяльності підприємства. Це вимагає від курсу економічного аналізу більшої «практичності», спрямованості на оперативність, конкретність, задоволення потреб управління (6. с. 72).

Ця доповідь спрямована на визначення проблем в викладанні окремих розділів дисципліни, які повинні сприяти підвищенню рівня ефективності застосування економічного аналізу в підготовці кваліфікованих фахівців — економістів.

При викладанні курсу економічного аналізу, на мій погляд, важливим є послідовність тем після вивчення теоретичних питань. Це одне з проблемних питань дисципліни, оскільки в різних навчальних посібниках ця послідовність є різною.